
rAdhopaniShat

रधोपनिषत्

Document Information

Text title : rAdhopaniShat

File name : rAdhopaniShat.itx

Category : upanishhat, rAdhA, devii, devI

Location : doc_upanishhat

Transliterated by : Jan Brzezinski

Proofread by : Sunder Hattangadi

Source : Unpublished Upanishads, Adyar library collection, 1933

Acknowledge-Permission: Older granthamandira

Latest update : November 22, 2015

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

February 19, 2024

sanskritdocuments.org

રાધોપનિષત્

પ્રથમઃ પ્રપાઠકઃ

ૐ

અથ સુષુમ્નો રામઃ સ્વબોધમાધાયેવ કિં મે દેવઃ ? ક્વાસૌ કૃષ્ણો
યોડયં મમ ભ્રાતેતિ ? તસ્ય કા નિષ્ઠા બ્રૂહીતિ ।

સા વૈ હ્યુવાચ । રામ શૃણુ-ભૂર્ભુવઃ સ્વર્મહર્જનસ્તપઃ
સત્યં તલં વિતલં સુતલં રસાતલં તલાતલં મહાતલં પાતાલં
એવં પચ્ચાશત્કોટિયોજનં બહુલં સ્વર્ણાણં બ્રહ્માણ્ડમિતિ
અનન્તકોટિબ્રહ્માણ્ડાનામુપરિ કારણજલોપરિ મહાવિષ્ણોર્નિત્યં સ્થાનં
વૈકુણ્ઠઃ ।

સ હ પૃચ્છતિ-કથં શૂન્યમણ્ડલે નિરાલમ્બને વૈકુણ્ઠ ઇતિ ?

સાડન્યુક્તા-પદ્માસનાસીનઃ કૃષ્ણધ્યાનપરાયણઃ શેષદેવોડસ્તિ ।
તસ્થાનન્તરોમક્રૂપેષ્વનન્તકોટિબ્રહ્માણ્ડાનિ અનન્તકોટિકારણજલાનિ તસ્ય
સમકોટિપરિસહસ્રપરિમિતાઃ કૃણાઃ તદ્દુપરિ વૈકુણ્ઠો વિષ્ણુલોક ઇતિ ।
રુદ્રલોકઃ શિવવૈકુણ્ઠ ઇતિ । દશકોટિયોજનવિસ્તીર્ણો રુદ્રલોકઃ ।
તદ્દુપરિ વિષ્ણુલોકઃ । સમકોટિયોજનવિસ્તીર્ણો વિષ્ણુલોકઃ । તદ્દુપરિ
સુદર્શનચક્રં ત્રિકોટિયોજનવિસ્તીર્ણમ્ । તદ્દુપરિ કૃષ્ણાસ્ય સ્થાનં
ગોકુલાઢ્યં માથુરમણ્ડલં મહત્ પદં સુધામયસમુદ્રેણાવેષ્ટિતમિતિ ।
તત્રાષ્ટદલકેસરમધ્યે મણિપીઠે સમાવરણકમિતિ ।

સ પૃચ્છતિ-કિં રૂપં ? કિં સ્થાનં ? કિં પદં ? કિમન્તઃકેસરઃ
? કિમાવરણમ્ ?

ઇત્યુક્તે સાડન્યુક્તા-ગોકુલાઢ્યે માથુરમણ્ડલે વૃન્દાવનમધ્યે
સહસ્રદલપદ્મે ષોડશદલમધ્યે અષ્ટદલકેસરે ગોવિન્દોડપિ
શ્યામપીતામ્બરો દ્વિભુજો મયૂરપિચ્છશિરાઃ વેણુવેત્રહસ્તો નિર્ગુણઃ

सगुणो निराकारः साकारो निरीडः स येष्टते विराजत इति । पार्श्वे
 राधिका येति । तस्या अंशो लक्ष्मीदुर्गाविजयादिशक्तिरिति । पश्चिमे
 सम्मुपे ललिता । वायव्ये श्यामला । उत्तरस्मिन् श्रीमती । औशान्यां
 उरिप्रिया । पूर्वस्मिन् विशाला । अग्नेय्यां श्रद्धा । याम्यां पद्मा ।
 नैऋत्यां भद्रा । षोडशदले अग्ने यन्द्रावती । तद्गामे चित्ररेखा ।
 तत्पार्श्वे चित्रकरा । तत्पार्श्वे मदनसुन्दरी । तत्पार्श्वे श्रीमदा ।
 तत्पार्श्वे शशिरिखा । तत्पार्श्वे कृष्णप्रिया । तत्पार्श्वे वृन्दा ।
 तत्पार्श्वे मनोहरा । तत्पार्श्वे योगनन्दा ।
 तत्पार्श्वे परानन्दा । तत्पार्श्वे प्रेमानन्दा । तत्पार्श्वे सत्यानन्दा ।
 तत्पार्श्वे यन्द्रा । तत्पार्श्वे किशोरीवल्लभा । तत्पार्श्वे करुणाकुशला
 इति । अेवं विविधा गोप्यः कृष्णसेवां कुर्वन्तीति ।
 इति वेदवचनं भवति । इति वेदवचनं भवति ।
 इति वेदवचनं भवति ।

मानसपूजया जपेन ध्यानेन कीर्तनेन स्तुत्या मानसेन सर्वेण
 नित्यस्थलं प्राप्नोति । नान्येनेति । नान्येनेति । नान्येनेति ॥
 इत्याथर्वण्यां पुरुषबोधन्यां पारमहंस्यां प्रथमः प्रपाठकः ॥

द्वितीयः प्रपाठकः

ॐ

साऽनुयुक्ता-तस्य आद्येषु शतदलपद्मपत्रेषु योगपीठेषु
 रासक्रीडानुरक्ता गोप्यस्तिष्ठन्ति । अेतथ्यतुर्द्वारं
 लक्षसूर्यसमुज्ज्वलम् । तत्र द्रुमाकीर्णम् । तत् प्रथमावरणं
 पश्चिमे सम्मुपे स्वर्णमण्डपे देवकन्या । द्वितीये सुदामादि । तृतीये
 किङ्किण्यादि । यतुर्थे लवङ्गादि । पञ्चमे कल्पतरोर्भूले उषा
 तत्सहितोऽनिरुद्धोऽपि । षष्ठे देवाः । सप्तमे रक्तवर्णां विष्णुरिति
 द्वारपालाः । अेतद् आख्यां राधाकुण्डम् । तत्र स्नात्वा राधाङ्गं भवति ।
 ईश्वरस्य दर्शनयोग्यं भवति । यत्र स्नात्वा नारद ईश्वरस्य
 नित्यस्थलसामीप्ययोग्यो भवति ।

राधाकृष्णयोरेकमासनम् । अेका बुद्धिः । अेकं मनः । अेकं ज्ञानम् ।
 अेक आत्मा । अेकं पदम् । अेका आकृतिः । अेकं ब्रह्म । तस्य समं

હેમમુરલી વાદ્યન્ હેમસ્વરૂપામનુરાગસંવલિતા કલ્પતરોર્મૂલે [આસ્તે ।]
સુરભિવિદ્યા અક્ષમાલા શ્રુતિરિવ પરમા સિદ્ધા સાત્ત્વિકી ।

*શુદ્ધા સાત્ત્વિકી ગુણાતીતા સ્નેહભાવરહિતા । અત એવ દ્વયોર્ન ભેદઃ ।
કાલમાયાગુણાતીતત્વાત્ । તદ્ એવ સ્પષ્ટયતિ અથેતિ । અથાનન્તરં
મડ્ગલે વા । અથ વા શ્રીવૃન્દાવનમધ્યે ઋગ્યજુઃસામસ્વરૂપમ્ ।
ઋગાત્મકો મકારઃ । યજુરાત્મક ઉકારઃ । શ્રીરામઃ સામાત્મકોડપિ અકારઃ ।
શ્રીકૃષ્ણઃ અર્ધમાત્રાત્મકોડપિ । યશોદા ઇવ બિન્દુઃ । પરબ્રહ્મ
સચ્ચિદાનન્દાનન્દરાધાકૃષ્ણાયોઃ પરસ્પરસુખાભિલાષરસાસ્વાદન
ઇવ તત્ સચ્ચિદાનન્દામૃતં કથ્યતે । તલ્લક્ષણં યત્
પ્રણવં બ્રહ્મવિષ્ણુશિવાત્મકમિચ્છાજ્ઞાનશક્તિનિષ્ઠં
કાયિકવાચિકમાનસિકભાવં સત્ત્વરજસ્તમસ્વરૂપં
સત્યત્રેતાદ્વાપરાનુગીતમ્ । દ્વાપરસ્ય પશ્ચાદ્ વર્તતે કલિઃ ।
એતચ્ચતુર્યુગેષુ ગીયતે । તદ્ ભૂર્ભુવઃસ્વર્લક્ષણમોહુર એવ ।
ચચ્ચાન્યદ્ અતિરિક્તં કાલાતીતં તદ્ આયોહુર એવ । સર્વં હ્યેતદ્
બ્રહ્મ આત્મા સોડહમસ્મિ ઇતિ ધીમહિ ચિન્તયેમહિ । “આદિત્યો વા એષ
એતન્ માણ્ડલં તપતિ” ઇતિ યત્ શ્વેતાખ્યં શ્વેતદ્વીપનામ સ્થાનં
તુરીયાતીતં ગોકુલમથુરાદ્ધારકાણાં તુરીયમેતદ્ દિવ્યં વૃન્દાવનમિતિ
પુરૈવોક્તં સર્વં સમ્પત્સમ્પ્રદાયાનુગતં યત્ર ॥ *

ઇત્યાથર્વણ્યા પુરુષબોધન્યાં પારમહંસ્યાં દ્વિતીયઃ પ્રપાઠકઃ ॥ ૨ ॥

તૃતીયઃ પ્રપાઠકઃ

ૐ

અથાનન્તરં

ભદ્રશ્રીલોહભાણ્ડીરમહાતાલખદિરવકુલકુમુદકામ્યમધુવૃન્દાવનાનિ
દ્વાદશવનાનિ । કાલિન્દ્યાઃ

પશ્ચિમે સમવનાનિ પૂર્વસ્મિન્ પચ્ચવનાનિ ઉત્તરસ્મિન્ ગુહ્યાનિ સન્તિ ।

મથુરાવનમધુવનમહાવનખાદિરવનભાણ્ડીરવનનન્દીશ્વર-

વનનન્દવનનન્દવનખાણ્ડવનપલાશવનાશોકવનકેતક-

વનદ્રુમવનગન્ધમાદનવનશેષાયિવનશ્યામાયુવનભુજયુવનદધિ-

વનવૃષભાનુવનસક્રુતવનદીપવનરાસવનક્રીડાવનોત્સુકવનાચેતાનિ

यतुर्विशतिवनानि नित्यस्थलानि नानालीलयाधिष्ठाय कृष्णः
 कीडति । [तानि वनानि] वसन्तऋतुसेवितानि मन्दादिपवनयुक्तानि
 [सन्ति] यत्र दृःभं नास्ति सुभं नास्ति जरा नास्ति मरणं
 नास्ति कोधो नास्ति, तत्र पूर्णानन्दमयः श्रीकेशोरकृष्णः
 शिष्यादिउदललम्बितत्रियुमगुञ्जवतंसमणिमयकिरीटशिरः
 गोरुच्यनातिलकः कर्णयोर्मकरकुण्डलो वन्यस्रग्वी
 मालतीदामभूषितशरीरः करे कङ्कणं भाडौ डेयूरं पादयोः
 किङ्किणीं कट्यां पीताम्बरं य धारयन् गम्भीरनाभिकमलः
 सुवृत्तनासायुगलो ध्वजवज्रादिविहितपादपद्मो मण्डाविष्णु[रास्ते] ।
 अवेन्द्रपं कृष्णचन्द्रं चिन्तयेन् नित्यशः सुधीः ॥ ४८ ॥

तस्याधा प्रकृती राधिका नित्या निर्गुणा सर्वालङ्कारशोभिता
 प्रसन्नशेषलावण्यसुन्दरी । अस्मदादीनां जन्म तदधीनं
 अस्यांशाद् बलवो विष्णुरुद्राद्यो भवन्ति । अवेम्भूतस्यागाधमडिभ्रः
 सुभसिन्धोरुत्पन्नमिति मानसपूजया ध्यानेन कीर्तनेन स्तुत्या मानसेन
 सर्वेण नित्यस्थलं प्राप्नोति ।

नान्येनेति । नान्येनेति । नान्येनेति ।
 ४८ति वेदवचनं भवति । ४८ति वेदवचनं भवति । ४८ति वेदवचनं
 भवति ॥

४८त्याथर्वण्यां पुरुषबोधन्यां पारमहंस्यां तृतीयः प्रपाठकः ॥ ३ ॥

यतुर्थः प्रपाठकः

ॐ

अथ पुरुषोत्तमो यस्यां निशायां तुरीयं साक्षाद् ब्रह्म ।
 यत्र परमसन्ध्यासस्वरूपः कृष्णः कल्पपादपः । यत्र
 लक्ष्मीर्जम्भवती राधिका विमला चन्द्रावली सरस्वती ललितादिरिति ।
 साक्षाद् ब्रह्मस्वरूपो जगन्नाथः अलंशेषांशज्योतीरूपः सुदर्शनो
 भक्तश्च । अवे पञ्चधा विभूतिमिति । यत्र य मथुरा
 गोकुलं द्वारका वैकुण्ठपुरी रामपुरी यमपुरी नरनारायणपुरी
 कुबेरपुरी गणेशपुरी शङ्करपुरी अता देवतास्तिष्ठन्ति । यत्र
 रसातलपातालगङ्गारोहिणीकुण्डममृतकुण्डमित्यादि नानापुरी । यत्रान्नं

સિદ્ધાન્તમ્ ।

શુદ્ધાદિસ્પર્શદોષરહિતં બ્રહ્માદિસંસ્કારાપેક્ષારહિતં યત્ર
 શ્રીજગન્નાથસ્ય યોગમિત્યર્થઃ । “નાભ્યા આસીત્” ઇતિ મન્ત્રેણ,
 “અન્નપત્તેડન્નસ્ય” ઇતિ મન્ત્રેણ, “અન્નાધાય વ્યૂહધ્વં સોમો
 રાજાય ભાગમત્સમે સુખં પ્રમાર્યતે યશસા ચ બલેન ચ”
 ઇતિ મન્ત્રેણ, “વિશ્વકર્મણિ સ્વાહા” ઇતિ મન્ત્રેણ, “આપો જયોતી
 રસોડમૃતં બ્રહ્મ ભૂર્ભુવઃ સુવરોમ્” ઇતિ મન્ત્રેણ, “પૃથિવી
 તે પાત્રં ધૌરપિધાનં બ્રહ્મણસ્ત્વા મુખે જુહોમિ સ્વાહા” ઇતિ
 મન્ત્રેણ, “અન્નં બ્રહ્મ” ઇતિ શ્રુત્યા ચ કૈવલ્યમુક્તિરુચ્યતે ।
 યત્રાન્નં બ્રહ્મ પરમં પવિત્રં શાન્તો રસઃ કૈવલ્યમુક્તિઃ સિદ્ધા
 ભૂર્ભુવઃસ્વર્મહંત્તત્ત્વમિત્યાદિ યત્ર ભાર્ગવી યમુના સમુદ્રમમૃતમયં
 વૃન્દાવનાનિ નીલપર્વતગોવર્ધનસિંહાસનં પ્રાસાદો મણિમણ્ડપો
 વિમલાદિષોડશચણ્ડિકાગોખ્યો યત્ર સમુદ્રતીરે ચ નિરન્તરં
 કામધેનુવૃન્દં યત્ર નૃસિંહાદાયો દેવતા આવરણાનિ યત્ર ન જરા
 ન મૃત્યુર્ન કાલો ન ભડ્ગો ન જયો ન વિવાદો ન હિંસા ન શાન્તિર્ન
 સ્વપ્ન એવં લીલાકામશરીરી સ્વવિનોદાર્થં ભક્તૈઃ સહોત્કણ્ઠૈસ્તત્ર
 ક્રીડતિ કૃષ્ણઃ ।

એકો દેવો નિત્યલીલાનુરક્તો
 ભક્તવ્યાપી ભક્તાહૃદન્તરાત્મા ।
 કર્માધ્યક્ષઃ સર્વભૂતાધિવાસઃ
 સાક્ષી ચેતા કેવલો નિર્ગુણશ્ચ ॥

માનસપૂજયા જપેન ધ્યાનેન કીર્તનેન સ્તુત્યા માનસેન સર્વેણ
 નિત્યસ્થલં પ્રાપ્નોતિ । નાન્યેનેતિ । નાન્યેનેતિ । નાન્યેનેતિ ।

ઇતિ વેદવચનં ભવતિ । ઇતિ વેદવચનં ભવતિ ।

ઇતિ વેદવચનં ભવતિ ॥

ઇત્યાર્થવર્ણ્યાં પુરુષબોધન્યાં પારમહંસ્યાં ચતુર્થઃ પ્રપાઠકઃ ॥ ૪ ॥

ઇતિ રાધોપનિષત્ સમાપ્તા ॥

Encoded Jan Brzezinski

Proofread by Sunder Hattangadi

rAdhopaniShat

pdf was typeset on February 19, 2024

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

